

Květuše Kunešová: *Exil, realita a imaginace. Téma exilu ve frankofónní kanadské a québecké literatuře*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015, s. 329

Zvolená téma nie je nezaujímavá, o čom svedčí dlhodobejší záujem nielen kanadianistov. Problematický je však spôsob jej uchopenia. K predloženej práci mám viacero zásadnejších výhrad, ktoré by sa dali zhrnúť nasledovne: 1/ zjednodušený pohľad na umeleckú literatúru, resp. na väzby medzi skutočným svetom a svetmi fikčnými 2/neprimerané ukotvenie vo fakticite, jej pomerne rozvláčna deskripcia na úkor literárnovednej reflexie 3/nedostatočné precizovanie pojmov, východísk, postupov, všeobecnosť formulácií alebo ich sémantická vyprázdnenosť 4/ odvolávanie sa na množstvo dosť heterogénnych sekundárnych prameňov bez dostatočnej selekcie, hierarchizácie a bez zaujatia vlastného stanoviska 5/ predominancia kompilácie

Pokúsím sa svoje výhrady rozviesť. V titule deklarovaný vzťah „realita a imaginace“ vidí K. Kunešová priamočiaro, považujúc umelecký text za viac-menej verný obraz skutočného sveta, „odraz situácie politické i osobní“ (s. 11). Literatúra je však predovšetkým konštrukt, a preto by bolo bývalo zaujímavejšie skúmať napríklad to, ako téma exilu tvaruje súčasné texty, prípadne generuje nové významy, akým spôsobom formuje novú „imagináciu“, resp. či a ako prispieva k transformácii samotného románového žánru, na ktorý sa chce podľa vlastných slov (s. 6) autorka sústrediť (s výnimkou poviedok M. Miconeho). V tejto súvislosti musím upresniť, že Robinovej *L'Immense fatigue des pierres* nemožno považovať za román, ako K. Kunešová opakovane tvrdí (s. 265, s. 269, s. 273). Autorka síce genologickú otázku načrtne (spomína hybrid, „esejovitosť“, autofiktívne písanie a i.), ale pohybuje sa v rovine všeobecných tvrdení a prevzatých názorov bez hlbšieho ponoru do problematiky, ako napr. hľadanie súvzťažnosti medzi tematizáciou exilu a žánrovou rozkolísanosťou.

S úzko mimetickým nazeraním na literatúru súvisí zrejme aj povýšenie referenčného podkladu z východiska na optiku, ktorá riadi autorkine uvažovanie. Prílišnou orientáciou na mimotextovú skutočnosť otvára K. Kunešová širokú paletu zložitých, často polemických a polarizujúcich otázok, na ktoré majú špecialisti z rôznych vied o človeku nezriedka odlišné, ba až protichodné názory. Mám na mysli najmä ponímanie takých konceptov ako exil, identita a alterita, migrant, „uprchlík“, migrácia e/imigrácia, nomadizmus, etnikum, etnicita zvlášť vo vzťahu k národu, národnosti, multi/inter/transkultúrny a i.). Hoci sa autorka pri ich objasnení opiera o názory odborníkov, jej postupy nesmerujú (možno čiastočne pre veľký rozptyl zdrojov a množstvo spolu súvisiacich no napriek tomu dosť rozdielnych konceptov a ich ponímaní) k ujasneniu pojmov ani k zúženiu rámca, v ktorom sa chce pohybovať, skôr naopak. Ukazuje sa to už pri prezentovaní kľúčového výrazu exil, na ktorého skúmanie – ako napovedá zvolený titul práce – sa K. Kunešová podujala. Je pre ňu exil synonymom e/i/ migrácie? Čo má presne na mysli, keď o exile hovorí v súvislosti s N. Kattanom, R. Robinovou, N. Hustonovou, A. Hébertovou, Y. Thériaultom, N. Dicknerom a inými autormi nielen s rozdielnou poetikou ale – ak sa v súlade s autorkou upriamime na mimoliterárnu skutočnosť – často aj s diametrálne odlišnou ľudskou skúsenosťou?

Význam pripisovaný fakticite sa premietne aj do štruktúry práce. K. Kunešová zaradi vybraných autorov do etnických, národných (či národnostných?), kultúrnych (alebo náboženských?) komunít, niekedy trochu vágnych či široko poňatých, napr. arabská, ázijská. (Pozri: podtituly IV. Kapitoly: židovská komunita, italská komunita, arabská, ázijská, haitská). Robí to napriek tomu, že „mluvit o kultúrnych komunitách v literature je obtížné“ a „každý autor je individualita“ (s. 91).

Takéto riešenie považujem za problematické a pre literárnovednú reflexiu málo produktívne. Prečo a na základe akých kritérií zaradí do židovskej komunity N. Kattana, bagdadskeho rodáka, sefardskeho žida (Žida?) vyštudovaného v Paríži a usadeného v Québecu, ale už nie R. Robinová, v Paríži narodenú dcéru aškenázskych židov z Poľska? K. Kunešová pritom uvádza (s. 130), že iný autor priradí N. Kattana k arabskej komunite. Preferovanie etnicko-kultúrnych kritérií stavia autorku pred množstvo zložitých lež literárne málo relevantných otázok, ktoré ju odvádzajú od podstaty literárnovedného bádania: tou by mohlo byť napr. zameranie sa na originalitu jednotlivých autorských poetík, tvorivých metód, na „sémantiku fikčných svetov“, ako naznačuje titul jedného zo sekundárnych zdrojov, na ktoré sa K. Kunešová odvoláva. Ak by sme prijali rámec vymedzený autorkou, núka sa tu aj pokus o uchopenie podobnosti/odlišností v modalitách zobrazovania exilu u jednotlivých komunit, príp. uvažovanie o spôsobe, akým sa frankofónne „komunitné“ literatúry vznikajúce v Québecu začleňujú do „národného“ literárneho korpusu a ev. aké je ich postavenie v „svetovej literárnej republike“. Na tomto mieste sa natíska otázka, čo presnejšie sleduje K. Kunešová rozlišovaním medzi kanadskou a québeckou literatúrou: rozdiel implikovaný podtitulom nie je ďalej ani okrajovo načrtnutý.

Otázky vyvoláva aj samotný korpus autorov bez presného vysvetlenia kritérií výberu.

Závažným nedostatkom práce je jej kompilatívny charakter: najrušivejšie pôsobí pri analýzach vybraných diel, kde nie sú dosť jasne oddelené prevzaté a vlastné myšlienky. Snahu o originálnu interpretáciu supluje autorka – okrem nie vždy funkčnej a niekedy rozsiahlej ukážky-citátu z prezentovaného umeleckého textu – pomerne frekventovaným parafrázovaním, juxtaponovaním cudzích pohľadov na ten-ktorý text. (ako *pars pro toto* pozri s. 122-128 a i.). Niektoré tvrdenia/pasáže vyznievajú nejasne ak nie protirečivo: napr. podnadpis „studené peklo“ (s. 136) navodzuje negatívne vnímanie priestoru, čo je v príkrom rozpore s predchádzajúcim konštatovaním o „smírlivým hodnotení klimatu-snehu“ (s. 135). Z rozborov, presnejšie z prezentácií diel, nie je možné vyčítať, ako konkrétne využíva K. Kunešová metodologické postupy, na ktoré sa explicitne odvoláva (s. 53-54). Niektoré formulácie vyvolávajú dokonca dojem nezorientovanosti v pojmovom aparáte („Číňan je typem aktanta“ s. 147). Nejednotná a nepresná je aj práca so sekundárnou literatúrou (autorka nie vždy uvádza citát aj v origináli, ako sa to v prácach tohto typu vyžaduje, raz prekladá kompletne znenie pôvodného textu priamo v tkanive svojho textu, hoci vhodnejšie by bolo presunúť ho do poznámok pod čiarou, raz pri preklade vynechá časť z citovanej pôvodiny (s. 103), inokedy parafrázuje, pričom sa stierajú hranice medzi prebratým a pôvodným názorom (s. 77 pozn. 238, s. 267 pozn. 564 a i.). Množstvo sekundárnej literatúry je neúmerne, voľba niektorých titulov z hľadiska pertraktovanej problematiky nepochopiteľná. Rušivo pôsobí aj pomerne frekventované opakovanie informácií, a to na miestach od seba málo vzdialených (o počte etník v Kanade, s. 21 a s. 24, o mieste narodenia N. Kattana, s. 130 a s. 134, opakovanie motívu „Asiata, se kterým se Madeleine spřátelí“, s. 144, „Madeleine se v práci spřátelí s Asiatem“, s. 146, „s Číňanem, jejím spolupracovníkem“ s. 147 a i.).

Záver:

Predložený text s nízkou mierou vlastného vkladu nespĺňa nároky, ktoré sa kladú na štandardnú vedeckú prácu v odbore románske literatúry, a preto ho **neodporúčam** ako podklad pre habilitačné konanie.

V Košiciach, 22. januára 2016

prof. PhDr. Zuzana Malinová, CSc.